REPERE DESCRIPTIVE ŞI ANTROPONIMICE ÎN TOPONIMIA DIN SATUL TUTA (JUDEȚUL BACĂU). O APLICAȚIE

DANIELA BUTNARU*

Fiind în strânsă legătură nu doar cu geografia unei zone, prin aceea că surprind caracteristici geomorfologice ale terenului şi descriu relieful, vegetația, fauna sau se referă la repere, construcții, ci şi cu istoria oamenilor care au trăit aici, cu viața socială şi economică, cu limba popoarelor care au locuit în acel areal, este firesc ca toponimele să ilustreze această dublă conexiune: astfel, există nume de locuri formate de la apelative, pe care lingvistul croat Petar Skok le-a numit toponime descriptive, şi denumiri de locuri care au la origine numele unor persoane ce au avut legătură cu obiectul sociogeografic denumit, toponimele personale[1].

Pentru a evidenția relațiile dintre om şi teritoriul locuit, se impune a fi adunate şi cercetate, pe lângă denumirile satelor şi ale acelor obiecte geografice considerate a fi mai importante[2], cât mai multe dintre toponimele minore din aria respectivă: denumirile de ape curgătoare sau stătătoare, de câmpii, dealuri ori munți, de păduri şi poieni, ulițe şi cărări, eventual cele alor unor repere care şi-au lăsat amprenta în toponimie. De asemenea, nu trebuie acordată atenție doar numelor de locuri vechi, ci şi celor noi, care au înlocuit toponime de odinioară, considerate de denominatori ca nemaiavând o motivație, deci nemaifiind potrivite cu situația de pe teren.

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide" al Academiei Române, Iaşi, str. Th. Codrescu, nr. 2, România.

[1] Plecând de la această clasificare a apărut ideea împărțirii materialului toponimic din *Micul dicționar toponimic al Moldovei (structural şi etimologic)* în două părți, una dedicată toponimiei personale şi una celei descriptive (cf. *Introducerea* la *Tezaurul toponimic al României. Moldova* – Moldovanu 2014: VII).

[2] Din punctul de vedere al importanței lor sociogeografice, toponimele se pot clasifica în minore şi majore: „Cu cât obiectul este mai important, cu atât numele său are o valoare mai mare, este mai stabil în timp şi, prin urmare, are şanse de a fi mai vechi. Toponimele cu valoare maximă au fost numite *majore* sau *macrotoponime*, iar cele cu valoare minimă − *minore* sau *microtoponime*" (Moldovanu 1983–1984: 419).

ALIL, t. LV, 2015, Bucureşti, p. 81–92

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

Materialul toponimic analizat în articolul de faţă a fost obţinut în urma unor anchete de teren efectuate în anii 2009 şi 2010 în localitatea Tuta (jud. Bacău), în cadrul cărora am cules date importante despre numele de locuri de la localnicii Ion Palău, Angelica Popa, Iosif Popa, Ianoş Ungureanu, Iosif Ungureanu şi Gheorghe Ştefan Văcaru. De asemenea, am folosit, în analiza noastră, şi informaţii conţinute în diverse documente, publicate sau inedite (aflate la Arhivele Naţionale din Bacău, Bucureşti şi Iaşi), dar şi material obţinut de Vlad Cojocaru în cursul unor anchete toponimice efectuate în zonă, în anii ’80 ai secolului trecut.

Tuta este un sat întemeiat la începutul secolului al XIX-lea, prima sa atestare fiind din 8 octombrie 1823, într-o mărturie a locuitorilor din Târgul Trotuş şi „de peste vale din sat Tuta” (CAT. BAC.: 104). În catagrafia de la 1774 (Dmitriev 1975: 338) fuseseră menţionaţi „liuzii de peste valea Trotuşului”[3], dar aproape toţi cei înregistraţi aici au nume româneşti, deci este imposibil să fie vorba de acelaşi sat Tuta, dat fiind că în *Dicţionarul* Ortensiei Racoviţă se menţionează că în Tuta sunt „capi de familie 73, toţi Unguri, suflete 371” (Racoviţă 1895: 570). Din punct de vedere administrativ, satul Tuta se află în componenţa comunei Târgul Trotuş, judeţul Bacău, învecinându-se la vest cu comuna Pârgăreşti, la sud cu comuna Bogdăneşti, la est cu oraşul Oneşti, iar la nord cu Târgul Trotuş. Geografic, localitatea Tuta este situată în nord-vestul Depresiunii Caşinului, pe partea dreaptă a râului Trotuş.

1. Toponime descriptive

Cea mai veche denumire din această zonă este cea a râului Trotuş, care izvorăşte din Munţii Ciucului şi se varsă, după un parcurs de cca 150 km, în Siret (Ujvári 1972: 518). Hidronimul *Trotuş* este atestat încă din 1408 (Costăchescu 1932: 631). În documente străine şi hărţi, numele Trotuşului este menţionat de-a lungul timpului sub diverse forme[4]: *Tartarosch*, *Tartros*, *Tartrosch*, *Tatras*, *Tatros*, *Tatrosch*, *Tatrusz*, *Totros*, *Totrusch*, *Totrusz*, *Tratusz*, *Tratuş*, *Trotus*, *Trotusch*, *Trotuşa*, *Tatros Reu* etc. Despre originea numelui *Trotuş* au fost avansate mai multe ipoteze. Le găsim trecute în revistă[5] şi analizate într-un articol semnat de Dragoş Moldovanu (2009–2010: 75–77), care propune o etimologie latină: „din **tortuosus* (*amnis*) ‘(râu) sinuos, şerpuitor’, cu o evoluţie la *o* a vocalelor *u-o* în hiat, care a avut loc în latina populară prin secolul I e.n.” (*ibidem*: 77). Forma **Tortósu* ar fi evoluat la **Tortúş* şi ulterior, prin metateză, se va

[3] Corneliu Stoica (1998: 353) consideră că această menţiune de la 1774 a „liuzilor de peste valea Trotuşului” ar reprezenta prima atestare a satului Tuta.

[4] Aceste forme au fost preluate din TTRM I_3: 227–228 şi TTRM I_4: 279.

[5] Dintr-un neatestat magh. *tátros*, „echivalent cu slavonul Bistriţa” (R. Rosetti), din magh. *tatár-ós* „tătăresc” (G. Weigand, G. Kisch, I. Kniezsa ş.a.), din magh. *tartós* „durabil, perseverent” (A. Philippide) etc.

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

ajunge la prima variantă atestată: *Totrúş* (*ibidem*: 78); în primele decenii ale secolului al XVII-lea se va produce o nouă metateză în pronunţarea românească a toponimului: *Trotuş* (*ibidem*: 76). Din acelaşi studiu aflăm că pronunţia populară, înregistrată de dialectologi, este *Trotúşu*, iar „pronunţia «literară» implică o deplasare arbitrară a accentului pe temă: *Trótuşu*, care coincide cu accentuarea maghiară, atestată încă din 1466: *Táthros*" (*ibidem*: 75).

Deoarece a rezistat timp de secole, desemnând un curs de apă important, considerăm că hidronimul *Trotuş* este un toponim major[6]. Târgul Trotuş, odinioară însemnat centru comercial, a preluat numele apei în apropierea căreia este situat[7]. Realitatea de pe teren ne arată că de la numele unui obiect sociogeografic îşi pot lua denumirea şi alte obiecte din imediata sa apropiere, rezultând un *câmp toponimic*, adică un ansamblu de două sau mai multe toponime (numite *secundare*) formate în jurul unui toponim de maximă importanţă (*nucleu*), care are rol de centru polarizator (Moldovanu 2009: 139); procesele în urma cărora se realizează câmpurile toponimice sunt *polarizarea*[8] şi *diferenţierea*.

Unele nume de locuri surprind caracteristici ale obiectul geografic desemnat. De exemplu, terenul arabil care în trecut se chema *La Movile* astăzi poartă numele *La Movilă*, deoarece a rămas doar o movilă, celelalte fiind distruse. *Fântâna de Piatră* arată că această fântână veche este zidită din piatră. Un teren nisipos situat la nord de sat, în apropierea *Cătinei*, se numeşte *La Nisip*. De la *Carieră*, lângă Ursuluca, se aducea pe vremuri piatră pentru construcţii. Aici este şi *Surpătura* (teren numit şi *La Râpă*), denumire care descrie aspectul râpos terenului.

Câteva toponime ne ajută să identificăm locuri unde creşteau anumite plante. Astfel, denumirea *Dealul Dumbrava* este martoră a faptului că odinioară în acest loc era o pădure (de stejar)[9]. Persoanele cu care am efectuat ancheta nu-şi amintesc de existenţa unei păduri în acest loc, acest fapt arătând că pădurea a fost tăiată de mult timp, iar pe locul ei au fost plantate vii. Toponimul este atestat la 1768, sub forma „în Dumbravă" (ARH. IŞ. PL. 3247: 3^{r}). *Cânepiştea* sau *Cânipăria*, acum cartierul Gorbaciov, era terenul unde se cultiva cânepă; pentru că localnicii cultivau acolo câte 7 prăjini, s-a numit şi *La Şapte Prăjini*. Pe dreapta Pârâului Hăţaş, până în Trotuş, se află terenul numit încă *În Cătină*, deoarece aici era multă cătină. *Malul Zăvoiului*, terenul dintre Dănăşeşti şi râul Trotuş, aminteşte de faptul că aici era zăvoi; astăzi păduricea nu mai există, a rămas doar păşune. Tot în apropiere de

[6] Suntem, din acest punct de vedere, în dezacord cu Alexandru Artimon (2003: 49) şi Corneliu Stoica (1998: 336), care îl consideră toponim minor.

[7] Este şi cazul altor localităţi din Moldova: Târgul Neamţ (situat pe râul Neamţ), Suceava (pe râul Suceava), Moldoviţa (pe Moldoviţa), Bârladul (aşezat pe râul cu acelaşi nume) etc.

[8] Gh. Bolocan folosea termenul de *transfer* pentru a desemna procesul de formare a unor toponime plecând de la alte nume topice (Bolocan 1977: 171–180).

[9] Într-un document de la 1889, în care se stabilesc hotarele moşiei Ruşii, se citează un act de la 1768 în care identificăm toponimul „În Dumbravă" (ARH. IŞ. PL. 3247, f 3^{r}).

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

Trotuş era un loc cu arini, care se numea *Arinişul*. La sud de Tuta era *Livada*, iar nu departe de Fântâna de Piatră un loc este numit *La Nuci*, datorită celor două rânduri de nuci plantaţi aici.

Alte nume evocă realităţi din vremurile când terenurile de aici aparţineau boierilor. Astfel, *Coasta Hambarului* este locul unde erau amplasate hambarele boiereşti. În locul numit astăzi *La Grajduri*, lângă izvoarele pârâului Varniţa, spun sătenii că ar fi fost odinioară grajdurile care adăposteau herghelia vreunui mare proprietar; la jumătatea secolului trecut se mai cunoştea încă fundaţia clădirilor. *Ţarina* desemna în trecut terenul arabil al satului, situat în partea estică a Tutei[10]; mai târziu a apărut, lângă Grajduri, un alt teritoriu arabil, obţinut probabil prin despădurire, numit *Ţarina Nouă*. Bătrânii satului îşi amintesc că *Jităria* şi coliba jitarului (cel care avea sarcina de a păzi intrarea în câmp) erau la ieşirea din sat spre *Hăţaş*.

Alte toponime descriptive vor fi analizate în partea a doua a textului, dedicată prezentării denumirilor în funcţie de categoria toponimică.

2. Toponime personale

Nu puţine sunt denumirile formate de la nume de persoane. Astfel, chiar numele satului este un toponim personal. Tuta este un sat întemeiat probabil la începutul secolului al XIX-lea, prima sa atestare fiind, aşa cum am arătat deja, din 1823. Înaintea satului, este atestat însă „pârâul Tutzi”[11] (în harta din 1790 a lui Hora von Otzellovitz), indicat şi mai târziu, în Atlasul Moldovei de la 1892, cu forma *Pârâul Tutii*. Acest curs de apă a fost numit probabil după o persoană care locuia ori avea pământ pe unde trecea pârâul. Antroponimele *Tutu*, *Tuta* sunt întâlnite pe teritoriul României, aşa cum aflăm din *Dicţionarul onomastic românesc* (Constantinescu 1963: 394) şi din *Dicţionarul numelor de familie româneşti*[12] (Iordan 1983: 466). În sprijinul etimologiei personale a acestui toponim vine şi o informaţie pe care o găsim în catagrafia ţinutului Bacău pentru anul 1820, unde printre „Lăturaşii ot Târgu Ocnii şi sat Brăteştii” este înregistrat *Toader sin Ioniţ(ă) Tutu* (CAT. VIST. IV_1: 409). Considerăm că acest Tutu poate fi un urmaş al celui după numele căruia s-a format hidronimul aflat în discuţie, iar satul care s-a constituit prin aşezarea pe valea acestui pârâu a unui grup venit din Transilvania a preluat, la rândul său, numele; astfel, de la numele sau supranumele unei persoane a fost creat un hidronim şi apoi numele unei aşezări. Câmpul toponimic care s-a

[10] „Ţarna Tutei” este menţionată şi la 1932 (ARH. BUC. 1921 94/1932: 9^r).

[11] Varianta *Tutzi* redă, aşa cum a perceput redactorul hărţii, forma de genitiv pe care a auzit-o la localnici.

[12] Autorul atestă existenţa numelui de familie *Tuta* ca fiind „«femininul» lui *Tutu*, care va fi existând şi în bulgară”.

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

format mai conține denumirile *Moara Tutu*[13] (ATLAS MOLD.), *Prundul Tutei* şi *Dealul Tutei* (aflat la sud de sat).

Lângă Pârâul Varnița era un teren mlăştinos, numit *Mateiasa*. Numele se explică prin faptul că aici a fost proprietară, în prima jumătate a secolului al XX-lea, Smaranda Matei, conform unui document din 1949, când domeniul ei a fost trecut în proprietatea statului (ARH. BAC. BG. 1/1949: 1^{r}). În acelaşi an a fost expropriat şi Nicolae Ianovici (ARH. BAC. BG. 1/1949: 3^{r}), de al cărui nume aminteşte astăzi toponimul *Lanul Ianovici*, care desemnează un teren din comuna învecinată Bogdăneşti, aflat lângă hotarul sudic al satului Tuta. Şi denumirile *Lanul lui Costică* sau *Lanul lui Vasiliu* amintesc de foşti proprietari. La vest de Lanul Mateiasa se află *Lanul Popii*, numit astfel probabil pentru că un fost localnic *Popa* a avut aici teren, acest nume de familie fiind frecvent în acest sat.

Regăsim în documente de demult, scrise cu ocazia unor danii sau unor dispute dintre foşti proprietari ai terenurilor din această zonă, alte toponime personale desemnând obiecte geografice de aici. De exemplu, la 1696 „Antioh Constantin voievod dăruieşte lui Manolache Roset, mare postelnic, pentru slujbă dreaptă şi cu credință, o bucată de loc domnesc din hotarul Târgului Trotuş. Hotare: hotarul Hărtăneştilor, pârâul Necoreştilor, pârâul Crețului, [...], hotarul Ruşilor" (CAT. MOLD.: 398). În harta militară *Brouillon oder original Aufnahm der fünf moldauischen Districten, nemlich des Sutschawaer, Roman, Niamtz, Bakeu und Puttnaer Bezirkes*, redactată sub coordonarea lui Hora von Otzellowitz, pe lângă râul Trotuş (*Flus Trotusch*) mai apar *Pereu Ruschilor*, *Pereu Krezului*, *Pereu Hertineştilor* şi, aşa cum am scris mai sus, *Pereu Tutzi* (Otzelowitz 1790). Formele denumirilor redate aici sunt rezultatul perceperii sunetelor graiului moldovenesc de către cartografii străini şi al încercării lor de a reda aceste sunete după sistemul fonologic al limbii germane.

În jurul toponimelor vechi se formează, de multe ori, câmpuri toponimice (prin propagarea denumirii şi la altele obiecte geografice aflate în vecinătate). Este şi cazul denumirilor *Pârâul Ruşilor*, *Tarlaua Ruşii* şi *Pădurea Ruşii* sau *Dumbrava Ruşii*[14], care au preluat numele satului şi moşiei *Ruşii*, ce se învecina odinioară cu localitățile Bogdăneşti şi Oneşti. Istoricul acestei moşii este rezumat într-un document de la 1889 (ARH. IŞ. PL. 3247: 1^{v}), prin care, în urma analizei mai multor acte, i se stabileşte hotarul. Aflăm astfel că, la 1566, moşia Ruşii era vândută de hatmanul Vasilie şi jupâneasa sa Irina lui Savin, fost cămăraş la Ocna. Mai târziu, moşia Ruşii va fi dăruită de către Ecaterina, jupâneasa medelnicerului Iordachi, mănăstirii Sfântul Spiridon din Iaşi. Satul *Ruşii* a fost înglobat în satul Tuta la 1892 (TTRM I_2: 1071), iar moşia Ruşii a fost expropriată în 1920 (ARH. BAC. OBŞ. 1/1918: 7^{r}). Pârâul Ruşi, afluent pe dreapta al

[13] Moară situată pe Trotuş.

[14] În *Dicționarul geografic al Județului Bacău* sunt menționate moşia şi pădurea cu acest nume: „Ruşii, dumbravă [...] pe moşia Ruşii, cu 20 hectare. Proprietară: casa Sf. Spiridon, Iaşi" (Racoviță 1895: 464).

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

Trotuşului, delimita moşia Ruşi de moşia Bogdăneşti; este atestat în forma *Pârâul Ruşii* la 1768 (ARH. BAC. OBŞ. 1/1918: 3[r]).

3. Categorii toponimice[15]

3.1. Hidronimele

Principalul curs de apă din zonă este Trotuşul, însă teritoriul satului Tuta este străbătut şi de alte ape. În partea estică, la hotarul cu oraşul Oneşti curge *Pârâul Hotarului*, care izvorăşte de sub Pădurea Ruşi; în vechime, el stabilea limita între moşiile Ruşi şi Oneşti. *Pârâul Varniţa*, atestat încă din secolul al XIX-lea[16], izvorăşte de la *Fântâna de Piatră* şi traversează tarlaua numită *Varniţa*, loc unde – după cum arată numele – era o vărărie. Din *Dicţionarul istoric al localităţilor trotuşene* aflăm că în această zonă a fost descoperită o „aşezare străveche eneolitică (cultura Cucuteni), din epoca bronzului (cultura Monteoru), din epoca Latène şi din epoca romană” (Stoica 1998: 535).

Pârâul Ruşilor izvorăşte de sub Dealul Buhoci, unde în secolul al XVIII-lea era moşia Buhociu. *Pârâul Hăţaş* izvorăşte de sub Dealul Tutei, din terenul numit *Puturoasa*, şi curge paralel cu *Hăţaşul* (drumul pe unde mergeau vitele la izlaz), care în timp a devenit intravilan, prin extinderea satului.

Un alt afluent al Trotuşului, care izvorăşte tot de sub Dealul Buhoci, este *Pârâul Tutei*, atestat la 1790 în forma *Pereu Tutzi* (Otzelowitz 1790), iar la mai târziu ca *Pârâul Tutii* (ATLAS MOLD.) sau *Râpa Tutana* (Racoviţă 1895: 570). Astăzi localnicii îi spun *Pârâul Ursuluca*, iar în registrul agricol de la 1959–1963 îl găsim atestat sub formele *Pârâul Ursului*, *Ursulica* sau *Ursuluca*. Considerăm că denumirea este destul de nouă, deoarece nu o găsim menţionată mai devreme de mijlocul secolului al XX-lea. Pe Harta militară din 1962, acest curs de apă apare cu numele de *Turcoaia*, de care localnicii care au participat la ancheta toponimică nu îşi amintesc. Terenul stâncos, odinioară acoperit de o pădurice, situat către locul de vărsare a acestui pârâu în Trotuş, se numeşte tot *Ursuluca*. Este posibil ca aici să fi fost un bârlog de urşi, în acest caz toponimul fiind un semicalc după un toponim românesc, neatestat, **Bârlogul Ursului*, conţinând cuvântul maghiar *lyuk* ‘gaura, bortă’ (a ursului). Nu este însă exclusă posibilitatea ca toponimul să provină de la un nume de persoană *Ursu*.

[15] Categoriile toponimice sunt „corespondentele în plan toponimic ale categoriilor geografice, echivalente cu arhilexemele (hiperonimele) lingvistice” (Moldovanu 2014: IX): hidronimele (denumirile apelor curgătoare), oronimele (numele de dealuri), fitonimele (denumiri ale pajiştilor, pădurilor, tarlalelor), hodonimele (numele căilor de comunicaţie), oiconimele (numele de sate şi cătune) etc.

[16] ARH. IŞ. PL. 3384 (anul 1843), ARH. IŞ. PL. 3238 (anul 1884) şi nr. 3247: f 1[v] (anul 1889).

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

La limita vestică a satului Tuta curg alte două pâraie, *Pârâul Furcilor* (marcat şi în ATLAS MOLD., unde vedem că se forma din *Pârâul Nicoreştilor*, *Pârâul Hărteneştilor*, *Pârâul Glodurilor*) şi *Pârâul Creţului* (cu doi afluenţi: *Pârâul Iştocului* şi *Pârâul Bradului*, conform ATLAS MOLD.). Pârâul Nicoreştilor aminteşte de moşia cu acelaşi nume[17], iar Pârâul Hărtăneştilor de „moşia Hărtăneştii a dumisale bănesei Safta Rosăt" (ARH. IŞ. DOC. 406/ 59: 1^{v}), proprietate ce se afla la vest de teritoriul de astăzi al satului Tuta.

3.2. Oronimele

La sud de satul Tuta, este *Dealul Buhoci(u)*, pe care îl găsim atestat la sfârşitul secolului al XIX-lea (ARH. IŞ. PL. 3247: 3^{r}; ATLAS MOLD., Racoviţă 1895: 191). O parte din moşia satului Bogdăneşti se numea, la 1764, *Buhociu* (ARH. IŞ. DOC. pachet 406, doc. 185, f. 1^{v}). Denumirea s-a format de la numele unei persoane care probabil stăpânea acest teritoriu; la 1650 este atestat un „Constantin Buhoci din Trotuş" (CAT. MOLD. II: 415), dar nu putem fi absolut siguri că există o legătură între el şi oronim. Acest deal este numit astăzi şi *Dealul Tutei*, preluând astfel numele localităţii în dreptul căreia se găseşte. Partea, un pic ascuţită, unde începe dealul Buhociu, se numeşte *La Capul Dealului* sau *La Botul Dealului Buhoci*, iar coasta estică este desemnată de localnici prin oronimul . *Dealul Dumbrava*.

În partea vestică a satului este *Dealul Furcii* (atestat în ATLAS MOLD. ca *Dealul* Furcilor)[18] şi *Dealul Hărtăneştilor* (notat şi el în ATLAS MOLD.).

3.3. Fitonimele

La est de sat, până la Pârâul Ruşi, este terenul agricol *Dănăşeşti*, al cărui nume aminteşte de siliştea *Dăneşti*, care la 1853 era inclusă în trupul moşiei Bogdăneşti (TTRM I_1: 108). „Răzeşii de Deneşeşti" sunt menţionaţi chiar mai devreme (ARH. IŞ. PL. 3247: 3^{r}, într-o menţiune a unui document din anul 1768). Denumirea s-a format de la un nume de persoană *Dan* sau *Daneş* (derivat de la *Dan*), cu sufixul cu valoare colectivă *-eşti*. În această zonă era un teren numit *Între Drumuri*, aflat între Drumul la Oneşti şi o fostă cărare.

Şi alte nume topice se referă la agricultură sau la elemente adiacente culturii cerealelor, pomiculturii, grădinăritului: *Livada*, *La Nuci*, *La Bulgărie la Papalici* (Anton Papalici era un bulgar, specialist în cultivarea zarzavaturilor, care s-a statornicit aici). Într-un plan[19] al izlazului comunal, aflat în partea estică a satului Tuta, se poate observa că izlazul era mărginit la nord de râul Trotuş, la est şi sud de moşia Ruşi a Epitropiei Sf. Spiridon, iar la vest de pârâul Ruşi, care îl despărţea de

[17] Moşia Nicoreştii o găsim atestată la 1779 (ARH. IŞ. DOC. 406/ 53: 1^{r}).

[18] Într-un document din 26 februarie 1712 este menţionat „locul numit La Furci", dăruit lui Sandu Crupenschi (CAT. BAC.: 31).

[19] Planul a fost realizat în 1910, când localitatea aparţinea administrativ de comuna Pârgăreşti (ARH. BUC. 1864 103: 11–12).

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

„delimitarea de la 1864 a locuitorilor din satul Tuta” (ARH. BUC. 1864 103: f.11^{v})[20]; lângă Pârâul Ruşilor exista o „grădină de zarzavat”. Şi astăzi în această zonă este amplasată *Grădina*, terenul unde sătenii cultivă legumele. Este desenat şi un izvor de apă sărată, existent şi acum, care se varsă tot în Pârâul Ruşi; el este menționat în registrul agricol din 1959–1963 (aflat în arhiva primăriei Târgului Trotuş) cu denumirea *Saramura*, apa sa fiind folosită şi astăzi la pregătirea conservelor.

Odinioară pe terenul de lângă sat era pădurea *Dumbrava* care, pentru obținerea de terenuri agricole, a fost defrişată. Tot în partea estică a satului este *Pădurea Ruşii*, în marginea căreia se află *Liziera*, loc unde cresc mai ales tufişuri şi tei.

3.4. Oiconimele

Aşa cum am arătat mai sus, numele satului s-a format de la un antroponim *Tutu*; oiconimul are şi un echivalent în maghiară – *Dioszeg* ‘loc cu nuci, nucet’. Această denumire populară a satului apare în foarte puține documente oficiale. În harta rusă de la 1830 este marcată clar, în dreptul satului despre care discutăm aici, sinonimia: *Tuta*/*Dioseni* (KARTA)[21]. Iosif Gabor (1995: 278) arată că satul apare cu numele unguresc *Diosegh* în statisticile catolice vechi, precum şi în *Schematismul misiunii 1850*, unde se afirma că satul avea 246 de credincioşi, fără lăcaş de cult (cf. şi Coşa 2007: 213). De asemenea, denumirea *Dioszeg* este menționată într-o adresă din 1946, aflată în Arhiva Episcopiei Romano-Catolice din Iaşi (ARH. EP.: 357). Toponimul *Dioszeg* ‘loc cu nuci, nucet’ este probabil motivat de faptul că odinioară în această zonă exista un pâlc cu nuci, dar denumirea s-a păstrat doar pe plan local, în limbajul sătenilor.

Vatra satului este împărțită în Satul Vechi şi Satul (Cătunul) Nou, acesta din urmă fiind constituit din două părți: *Bucureştii Noi* (unde se construiau doar case cu etaj şi de aceea s-a făcut o analogie cu capitala) şi *Gorbaciov* (parte de sat unde s-au construit clădiri după revoluție; oiconimul este onorific, dat în cinstea omului de stat rus care a inițiat o politică de deschidere către Occident). În cursul anchetei

[20] Alți locuitori ai satului Tuta au fost împroprietăriți în 1945, din proprietățile lui Mihai (Mişu) Arion şi Alex Balaban (ARH. BAC. TR. 8/1948: 2 ş.u.).

[21] Cf. şi Giurescu 1957: 214. Istoricul menționează că denumirile au fost transcrise fonetic de către topografi şi că, alături de forma populară a numelui, aşa cum o pronunțau localnicii, aceştia au dat şi denumirea oficială, din condicile vistieriei (Giurescu 1957: 25). În TTRM I_1: 619 şi TTRM I_2: 1225 se consideră că *Dioseni* şi *Diosegh* sunt variante ale denumirii unui fost sat – astăzi cartier –, situat în partea estică a Târgului Ocna, *Josenii*; însă faptul că există o distanță de circa 7 km dintre Tuta şi Joseni, că pe teritoriul dintre cele două localități curge râul Trotuş şi se află alte sate (Pârgăreşti şi Târgul Trotuş) ne conduce la concluzia că *Dioszeg* (cu variantele *Dioseni* şi *Diosegh*) este de fapt sinonimul, echivalentul popular al denumirii satului Tuta. Nu putem însă exclude posibilitatea ca vecinii din Târgul Trotuş să-i fi numit odinioară pe tuteni şi *joseni* (satul Tuta fiind aşezat pe un teren mai jos față de Târgul Trotuş) şi astfel să fi apărut o denumire paralelă pentru satul aflat în discuție: *Josenii*; fiind apropiată ca formă de cuvântul maghiar *Dioszeg* „loc cu nuci”, în acest caz ar fi vorba de o modificare şi remotivare de către localnici a toponimului. În zilele noastre localnicii din Târgul Trotuş îşi numesc vecinii de peste Trotuş tuteni.

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

toponimice am aflat că denumirile au fost propuse de către preotul Anton Budău şi adoptate ulterior de către localnici.

3.5. Hodonimele

Dintre hodonime cel mai important este *Drumul Principal* (ori *Drumul Mare*, *Drumul de la Oneşti*), denumirea căii de comunicaţie care separă Bucureştii Noi de Gorbaciov şi face legătura între Tuta şi oraşul învecinat Oneşti. Peste râul Trotuş este *Podul peste Trotuş*, pe unde trece drumul care face legătura între Tuta şi Târgul Trotuş. Satul este străbătut de mai multe ulițe, unele fiind denumite în funcție de numele familiei[22] care predomină în acea parte de sat: *Uliţa Lenghineşti*, pentru că aici locuiesc mai multe familii *Lenghin*; *Uliţa Davideştilor*, unde sunt casele familiilor *David*; *Uliţa Imbreştilor*, de la numele de familie *Imbrea*. Alteori numele uliței conține numele unei persoane care locuieşte acolo, considerată de localnici mai cunoscută – *Uliţa la Fabian*, numită astfel pentru că în capătul uliței locuia un bătrân, Ianoş Fabian –, sau în funcție de un reper situat în acea zonă − *Strada Şcolii*. *Uliţa Hăţaş* aminteşte de cărarea care străbătea terenul unde odinioară era izlaz, iar *Drumul Varniței* curge pe locul unde era varnița.

4. Structura toponimelor

Toponimele simple coincid ca formă cu apelativul (articulat cu articol hotărât) sau antroponimul de la care s-au format: *Cătina*, *Grădina*, *Mateiasa*, *Tuta*, *Ţarina* etc. Sintagmele toponimice pot fi formate dintr-o prepoziție şi un substantiv (*Între Drumuri*, *La Nisip*, *La Varniță*), dintr-un substantiv şi un adjectiv (*Dealul Mare*, *Bucureştii Noi*) sau din două substantive (*Botul Dealului*, *Dealul Tutei*, *Lanul lui Costică*, *Lanul Popii*, *Pârâul Crețului*, *Strada Şcolii*, *Tarlaua Ruşii*); un singur toponim conține în structura sa un numeral: *La Şapte Prăjini*. Perifrazele toponimice, rezultate prin comprimarea unei atributive şi în care elementul de relație este o prepoziție, sunt puține la număr: *Cotul la Coşa* (< Cotul care este la Coşa), *Fântâna de Piatră* (< Fântâna care este de piatră), *Uliţa la Fabian* (< Uliţa unde stătea Fabian).

5. Concluzii

Observăm că majoritatea denumirilor numelor de locuri din satul Tuta sunt româneşti, ele fiind formate de la apelative sau nume de persoană. Localnicii cu vârsta de peste 45 de ani vorbesc şi maghiara, iar atunci când comunicarea se face în această limbă, pentru cele mai multe toponime din zona cercetată se foloseşte

[22] Observăm că aceste denumiri s-au format de la un nume de familie şi sufixul cu valoare colectivă *-eşti*.

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

corespondentul său unguresc, şi anume traducerea denumirii româneşti; excepţie face oiconimul *Dioszeg*, sinonim perfect al numelui de sat *Tuta*. Toponimele analizate în aceste pagini se referă la caracteristici ale terenului, proprietăţi ale apelor, flora, fauna, activitatea economică şi socială a omului, obiceiuri şi evenimente din istoria satului, dar şi la persoane (din zilele noastre sau de odinioară) ce au avut legătură cu unele obiecte (socio)geografice care, în consecinţă, au fost denumite după numele acelor localnici.

BIBLIOGRAFIE

a. Literatură de specialitate

Artimon 2003 = Alexandru Artimon, *Oraşul medieval Trotuş în secolele XIV–XVII. Geneză şi evoluţie*, Bacău, Editura Corgal Press.

Bolocan 1977 = Gh. Bolocan, *Transferul de nume în toponimie*, în „Studii şi cercetări lingvistice”, XXVIII, nr. 2, p. 170–181.

Constantinescu 1963 = N.A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, Editura Academiei.

Iordan 1983 = Iorgu Iordan, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Moldovanu 1983–1984 = Dragoş Moldovanu, *Stratificarea genetică a toponimiei româneşti* (I), în „Anuar de lingvistică şi istorie literară”, t. XXIX, p. 373–445.

Moldovanu 2009 = Dragoş Moldovanu, *Sincronia şi diacronia câmpurilor toponimice*, în *Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internaţional de Lingvistică* (Bucureşti, 28/29 noiembrie 2008), Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 139–147.

Moldovanu 2009–2010: Dragoş Moldovanu, *Toponime de origine română în Transilvania şi în sud-vestul Moldovei*, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară”, t. XLIX–L, p. 19–92.

Moldovanu 2014 = Dragoş Moldovanu, *Introducere* la *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II, *Mic dicţionar toponimic al Moldovei (structural şi etimologic)*, partea 1, *Toponime personale*, coordonator: Dragoş Moldovanu, autori: Daniela Butnaru, Dinu Moscal, Ana-Maria Prisacaru, Vlad Cojocaru, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2014.

Stoica 1998 = Corneliu Stoica, *Dicţionarul istoric al localităţilor trotuşene*, Oneşti, Editura Aristarc.

Ujvári 1972: I. Ujvári, *Geografia apelor României*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

b. Surse

ARH. BAC. BG. = Arhivele Naţionale Bacău, Fondul *Primăria comunei Bogdăneşti*, urmat de numărul dosarului.

ARH. BAC. DOC. = Arhivele Naţionale Bacău, Fondul *Colecţia de documente: Parohia catolică. Târgul Trotuş*, urmat de numărul dosarului.

ARH. BAC. OBŞ. = Arhivele Naţionale Bacău, Fondul *Obştea de împroprietărire. Târgul Trotuş*, urmat de numărul dosarului.

ARH. BAC. TR. = Arhivele Naţionale Bacău, Fondul *Primăria Târgului Trotuş*, urmat de numărul dosarului.

ARH. BUC. 1864 = Arhivele Naţionale Bucureşti, Fondul *Reforma agrară din 1864. Judeţul Bacău*, urmat de numărul dosarului.

ARH. BUC. 1921 = Arhivele Naţionale Bucureşti, Fondul *Reforma agrară din 1921. Judeţul Bacău*, urmat de numărul dosarului.

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

ARH. EP. = Arhiva Episcopiei Romano-Catolice din Iaşi, dosar 5/1946.
ARH. IŞ. DOC. = Arhivele Naţionale Iaşi, Fondul *Documente*, urmat de numărul pachetului şi cel al documentului.
ARH. IŞ. PL. = Arhivele Naţionale Iaşi, Fondul *Planuri şi hărţi*, urmat de numărul dosarului.
ATLAS MOLD. = Institutul Geografic al Armatei, *Atlasul Moldovei*, Bucureşti, 1892–1898.
CAT. BAC. = *Colecţia de documente de la Filiala Arhivelor Statului, judeţul Bacău (1400–1864). Catalog* (întocmit de Dumitru Zaharia), Bucureşti, 1986.
CAT. MOLD. II = *Catalogul documentelor moldoveneşti din Arhiva istorică a Statului*, vol. II (1621–1652), întocmit de Mihai Regleanu, Iulia Gheorghian, Veronica Vasilescu şi Doina Duca, Bucureşti, 1959.
CAT. MOLD. IV = *Catalogul documentelor moldoveneşti din Direcţia Arhivelor Centrale*, vol. IV (1676–1700), întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca Tinculescu, Veronica Vasilescu, Constanţa Negulescu, Bucureşti, 1970.
CAT. VIST. IV_1 = *Catagrafiile Vistieriei Moldovei* (1820–1845), IV. *Ţinutul Bacău*, partea 1 (1820), volum editat de Mircea Ciubotaru, Sorin Grigoruţă şi Silviu Văcaru, cu o *Introducere* de Mircea Ciubotaru, Iaşi, Casa Editorială Demiurg Plus, 2013.
KARTA = *Karta teatra voinî v Evropea 1828 i 1829 godov*, 1835 (fotocopie aflată la Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide" din Iaşi; începută în 1828, harta este anterioară catagrafiilor din 1831–1832, menţinând împărţirea administrativă mai veche).
TTRM $I_{1,2}$ = *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I. *Repertoriul istoric al unităţilor administrativ-teritoriale (1772–1988)*, partea 1, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1991 şi partea a 2-a, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1992.
TTRM I_3 = *Tezaurul toponimic al României. Moldova*. vol. I, partea a 3-a, *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona). 1332–1850*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2004.
TTRM I_4 = *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea a 4-a, *Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche (cca 1395–1789)*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2005.

*

Costăchescu 1932 = Mihai Costăchescu, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, vol. II, Iaşi, Editura Viaţa Românească.
Coşa 2007 = Anton Coşa, *Comunităţile catolice din judeţul Bacău*, Oneşti, Editura Magic Print.
Dmitriev 1975 = P. G. Dmitriev, *Moldova din epoca feudalismului*, vol. VII, partea 2, Chişinău, Editura Ştiinţa.
Gabor 1995 = Iosif Gabor, *Dicţionarul comunităţilor catolice din Moldova*, Bacău, Editura Conexiuni.
Giurescu 1957 = Constantin C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului XIX*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.
Otzelowitz 1790 = Hora von Otzelowitz, *Brouillon oder original Aufnahm der fünf moldauischen Districten, nemlich des Sutschawaer, Roman, Niamtz, Bakeu und Puttnaer Bezirkes*.
Racoviţă 1895 = Ortensia Racoviţă, *Dicţionar geografic al judeţului Bacău*, Bucureşti, Stabilimentul Grafic I.V. Socec.

DESCRIPTIVE AND ANTHROPONYMIC LANDMARKS IN PLACE-NAMES OF THE VILLAGE TUTA (BACĂU COUNTY). AN ILLUSTRATION

ABSTRACT

This paper tries to capture the main characteristics of the toponymy in Tuta village of Bacău. Some place names in the area point to aspects of land, attributes of water, flora, fauna, economic and

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)

social activities, habits and events in the history of the village. A large number of toponyms are formed based on anthroponyms of landowners or residents which were related to the designated socio-geographical object.

Although the village was founded in the early nineteenth century, we have identified toponyms older than that period, that remind of people, estates and realities now forgotten.

Local residents aged over 45 speak Hungarian and for most place names in the studied area they use a Hungarian equivalent, namely the translation of the Romanian toponym; the exception is *Dioszeg* "place with nuts", which is the perfect synonym of the village name Tuta.

Keywords: *Tuta village*, *place-names*, *diachronic depiction*, *descriptive toponyms*, *personal names*.

BDD-A25163 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:12 UTC)